

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**Державний заклад «ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ К. Д. УШИНСЬКОГО»**

Навчально – науковий інститут психології та суспільних наук

Кафедра політичних наук і права

Кваліфікаційна робота бакалавра

ТЕМА

«Роль квазідержавних акторів (ПВК) у сучасні міжнародних конфліктах»

Виконала (в): здобувачка (ч)

освітнього ступеня бакалавра/магістра

денної/заочної форми навчання

ОПП «назва» спеціальності 052 Політологія

ОПП Політологія

(шифр і назва спеціальності)

Білоусов Даніїл Донатович

(прізвище, ім'я, по батькові)

Науковий керівник:

кандидат політичних наук, доцент,

в.о. завідувача кафедри

(науковий ступінь, учене звання)

Проноза Інна Іванівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

Одеса – 2026

Зміст

Вступ	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПВК ЯК КВАЗІДЕРЖАВНИХ АКТОРІВ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ	7
1.1. Поняття, сутність та особливості квазідержавних акторів у міжнародних відносинах	7
1.2. Історичний розвиток приватних військових компаній та становлення приватних військових компаній	11
1.3. Міжнародно-правове регулювання діяльності ПВК	17
РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ ПВК У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТАХ	21
2.1. Основні функції та форми участі ПВК у збройних конфліктах	21
2.2. Аналіз діяльності ПВК у міжнародних конфліктах XXI століття	26
РОЗДІЛ 3. Загрози діяльності приватних військових компаній та перспективи їх міжнародно-правового регулювання	34
3.1. Послаблення державної монополії на застосування сили та дестабілізаційний потенціал приватних військових компаній	34
3.2. Перспективи міжнародного контролю та регулювання діяльності ЧВК	38
ВИСНОВКИ	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	46

Вступ

Актуальність теми дослідження полягає у значній трансформації сучасної системи міжнародних відносин та міжнародної безпеки, у яких все більшого значення та впливу набувають приватні військові компанії. Головним проявом цієї тенденції є значне поширення діяльності приватних військових компаній, які надають широкий спектр послуг, охоронного, військового та логістичного характерів, а також вже давно стали невід'ємним інструментом у реалізації державних геополітичних інтересів на міжнародному рівні. XXI століття стало епохою стрімкого розвитку гібридних воєн, де ПВК вже давно стали невід'ємною а де ніде основною військовою силою.

Особливої актуальності ця проблема набуває в умовах стрімкого зростання локальних та регіональних конфліктів у світі, значне послаблення монополії країн на застосування сили, а також розвитку тенденції приватизації безпеки та охоронних підприємств. У сучасному світі роль приватних військових компаній набула крайньої значності, перетворивши їх у один з головних механізмів у реалізації зовнішньодержавної політики. Діяльність ПВК та їх вплив вже давно присутній у різноманітних конфліктах в Іраку, Сирії, Афганістану, Лівії, Малі та інших, особливе місце в цьому списку посідає російсько-українська війна, яка викликала великий резонанс та стала прикладом використання ПВК у якості основної наступальної сили для ведення тотальної війни.

Головною проблемою у діяльності приватних військових компаній є можливість ПВК просувати стратегічні інтереси держави за межами правового поля, та відсутність єдиного міжнародного нормативно-правового механізму контролю та регулювання їх діяльності. Попри те, що сучасне міжнародне право містить низку нормативних та правових документів і рекомендації, приватні

військові компанії не мають чіткого статусу, що створює дуже серйозну проблему у питаннях їх дотримання міжнародного гуманітарного права та прав людини, та їх відповідальності у разі порушення цих прав. Ця ситуація створює для приватних військових компаній певний вакуум, який доречніше буде назвати «сірою правовою зоною» я якій межі застосування сили між державними та недержавними акторами стають все більш розмитими і невизначними.

Ступінь наукової розробленості даної теми дає зрозуміти зростаючий інтерес дослідників стосовно питання функціонування та ролі приватних військових компаній у сучасній міжнародній діяльності. Динамічний розвиток подій сучасності закріплює та збільшує роль, та можливості ПВК, що створює необхідність у більш глибокому та комплексному аналізі ролі приватних військових компаній як міжнародного актора.

Об'єктом дослідження є міжнародні конфлікти сучасності та процеси розвитку та трансформації міжнародної безпеки.

Предметом дослідження є діяльність приватних військових компаній як повноцінних акторів у сучасних конфліктах, їх можливості та функції, механізми впливу, нормативно-правовий статус.

Метою цієї роботи є проведення аналізу ролі приватних військових компаній як квазідержавного актора у сучасних міжнародних конфліктах та визначення особливостей їхнього впливу на міжнародну безпеку і систему міжнародно – правового регулювання

Завдання дослідження

1. Визначити теоретичні засади діяльності ПВК як квазідержавного актора у міжнародних відносинах, визначити їх сутність, основні ознаки, роль та місце у системі міжнародної безпеки.

2. Провести аналіз історичного розвитку та трансформації ПВК від традиційного найманста до сучасних корпоративних військових структур.
3. Дослідити та визначити основні напрями діяльності та потенціальні можливості сучасних ПВК.
4. Провести комплексний аналіз практичної діяльності ПВК у міжнародних конфліктах ХХІ століття на прикладі окремих приватних структур.
5. Виявити основні загрози та виклики діяльності ПВК, їх дестабілізаційний потенціал.
6. Дослідити перспективи розвитку міжнародно – правових механізмів регулювання та контролю за діяльністю ПВК

Методологічну основу дослідження складає низка загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання. У роботі використано системний метод аналізу приватних військових компаній як міжнародного гравця, історичний метод – для визначення еволюції та розвитку ПВК та їх діяльності, а також метод кейс-аналізу при розгляді окремих міжнародних конфліктів та військових компаній. Комплексний підхід дозволить всебічно розглянути цю тему.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання матеріалів даного дослідження у навчальних практиках, зокрема таких дисциплінах як: міжнародні відносини, міжнародне право, геополітика. Окрім того, результати роботи можна використати для підготовки аналітичного матеріалу стосовно проблем безпеки та розробці підходів по вдосконаленню міжнародних нормативно-правових механізмів регулювання діяльності приватних військових компаній.

Апробація результатів дослідження. Основні теоретичні положення та результати проведеного дослідження були апробовані під час участі у науково –

практичній конференції, матеріали дослідження обговорювалися на засіданні кафедри політології.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПВК

1.1. Поняття, сутність та особливості квазідержавних акторів у міжнародних відносинах

Сучасні тенденції розвитку та глибокої трансформації міжнародних процесів зумовлені глобалізаційними процесами, стрімкою зміною характеру міжнародних конфліктів, динамічним розвитком інформаційних технологій та зростанням ролі недержавних учасників міжнародної політики. Як відомо, у класичній моделі міжнародних відносин головним суб'єктом взаємодії виступає держава як головний носій суверенітету, але у XXI столітті починається динамічне зростання впливу недержавних акторів. Це зростання призвело до того, що недержавні актори мають змогу здійснювати політичний, економічний, інформаційний та військовий вплив на глобальні міжнародні процеси. Одне з значних місць серед цих суб'єктів посідають приватні військові компанії, діяльність яких стала одним із найсуперечливіших і серйозних явищ сучасної міжнародної безпеки. [1, с. 496]

Поняття квазідержавних акторів існує для позначення структур та організацій, що формально не є державними інституціями, але попри це виконують окремі функції, що зазвичай належали державному апарату. По-перше це стосується сфери безпеки, сфери оборони, територіального контролю, реалізації політичного впливу через силовий апарат. Квазідержавні актори мають різне походження: військове, економічне, ідеологічне. До них входять приватні військові компанії, парамілітарні формування, терористичні організації, а також

окремі транснаціональні корпорації, які мають політичний вплив на процеси у різних регіонах світу.

Сучасний розвиток міжнародних відносин дедалі нарощує вплив та значимість квазідержавних акторів у міжнародних конфліктах. Цей процес зумовлений масовим делегуванням державами частини своїх функцій приватним структурами і саме приватні військові компанії є прикладом цієї тенденції, адже вони функціонують як комерційні організації, проте виконують місії військово та безрейкового значення. [2, с. 352]

Специфіка ПВК як квазідержавного актора полягає у тому, що їх діяльність поєднує риси приватного бізнесу та військової структури. На сьогодні у науковій літературі відсутній єдине універсальне визначення ПВК, чим пояснюється складність ПВК як феномену. Найпоширенішим є визначення згідно якого приватні військові компанії – це приватні комерційні організації, які надають охоронні, військові, консультативні, логістичні послуги державами, міжнародним організаціям та іншим суб'єктам міжнародних відносин.

Вагомий внесок у дослідження проблематики переходу військової сили у приватний сектор зробив Пітер Сінгер, який у своїх дослідженнях визначав приватні військові компанії як корпоративні структури, які спеціалізуються на професійному наданні послуг, військового та безпекового характеру. За словами дослідника, народження ПВК є результатом приватизації частини державних функцій, та посилення ролі приватного сектору над державним. У свою чергу інший відомий науковець Дебора Авант, розглядала ПВК як прояв приватизації безпеки, що стало характерним для системи міжнародних відносин після завершення холодної війни. [3, с. 416]

Головною рисою квазідержавних організацій є можливість виконувати функції, які традиційно належали тільки державі. Якщо казати про ПВК це по-

перше стосується застосування сили. У класичному розумінні, держава мала монополію на легітимне застосування сили або примусу, але сучасні тенденції поступово послаблюють цю монополію. Сучасні ПВК виконують широкий спектр задач до яких належить: охорона стратегічних об'єктів, супровід гуманітарних місій, здійснення військової підготовки, логістична підтримка, та безпосереднє прийняття участі у бойових діях.

Унікальністю ПВК полягає у їх дуалізмі. З одного боку, вони діють виключно як комерційна організація переслідуючи фінансову вигоду. З іншого, їх діяльність полягає у безпосередньому застосуванню військової сили, що раніше мали змогу застосовувати лише державні структури. Така подвійність дуже сильно ускладнює визначення правового статусу ПВК. [4, с. 328]

Важливим аспектом дослідження квазідержавних акторів є чітке визначення та розгалуження між такими поняттями як, приватні військові компанії, найманці та регулярні збройні сили. Міжнародне право визначає найманця як особу яка приймає участь у бойових діях з виключно матеріальної вигоди та не належить до офіційних збройних сил держави. Таке визначення закріплене у статутах ООН та у міжнародному гуманітарному праві.

У свою чергу ПВК діють у формі офіційно зареєстрованих юридичних осіб, мають корпоративну структуру, систему управління, тощо, а також укладають офіційні контракти з державними або недержавними акторами. По-друге їх діяльність не обмежується лише веденням бойових дій, а розповсюджується на великий спектр допоміжних функцій у різних сферах. Ці особовості є основними відмінностями між приватними військовими компаніями та традиційним найманством.

Останнім на розгляд ідуть регулярні збройні сили. Вони є офіційним державним інститутом, підпорядкованим органам державної влади, діють

відповідно у межах правового поля держави та міжнародного права і несуть безпосередню перед ними відповідальність. Відмінною рисою ПВК від регулярних військ є саме комерційна основа перших, діяльність котрих визначається умовами контрактів. [5, с. 285-290]

Особливе місце у системі міжнародних відносин визначається їх можливістю здійснювати вплив на міжнародну безпеку та геополітичні процеси. У сучасному світі все частіше та активніше використовують ПВК як ефективний засіб реалізації зовнішньополітичних інтересів. Саме використання приватних військових компаній дозволяє здійснювати військову присутність у певних регіонах світу без офіційного залучення армії та в обхід міжнародних законів. Цим особливо характеризуються сучасні гібридні війни, які набувають все більшого розповсюдження.

Мабуть найважливішим сучасним прикладом квазідержавної структури є Група Вагнер, діяльність якої на довгий час була важливим елементом зовнішньої політики Росії у багатьох країнах таких як: Сирія, Лівія, Малі, ЦАР, Судан, Мозамбік, Буркіна-Фасо, Нігер та повномасштабна участь у війні в Україні. Формально Вагнер не належала до державного апарату, водночас с тим діяла майже повністю в інтересах Росії просуваючи її інтереси. Це факт того, що сучасні ПВК можуть легко використовуватися як тіньова армія яка є інструментом непрямого застосування сили для реалізації геополітичних інтересів. [6, с. 304]

Стрімкий розвиток ПВК починається після завершення холодної війни. Скорочення чисельності регулярних армій, значне збільшення локальних конфліктів та загальний процес глобалізації посприяли формуванню міжнародного ринку військових послуг. Важливим етапом розвитку діяльності приватних військових компаній стали війни в Афганістані та Іраку, де у той період активну участь приймали Blackwater, які забезпечували охорону

дипломатичних місій та військових об'єктів США і набули широкого розголосу. [7, с, 312]

Водночас з тим посилення ролі квазідержавних організацій створює низку серйозних викликів та проблем для міжнародної безпеки. Головною проблемою є відсутність прямого міжнародно-правового механізму впливу та контролю за приватними військовими компаніями. І попри те, що існують окремі документи зокрема Документ Монтр'є, міжнародне право досі не надає універсального визначення приватних військових компаній та немає чітких механізмів надання відповідальності за їх діяльність та інструменту покарання. [8]

Окремим моментом можна виділити те, що використання ПВК може призводити до порушень прав людини, міжнародного гуманітарного права та порушення принципів державного суверенітету. Саме складність юридичної відповідальності дозволяє безкарно використовувати ПВК у «неофіційних» військових операціях, які у свою чергу ставлять під загрозу міжнародну стабільність.

Таким чином можна зрозуміти, що сучасні квазідержавні актори вже дано пустили коріння у сучасну міжнародну систему та стали її невід'ємною частиною. Особливе місце серед цих акторів посідають приватні військові компанії, що поєднуючи в собі ознаки комерційних структур та військових організацій, стали гнучким та ефективним інструментом реалізації зовнішньодержавної політики. Їх діяльність є свідченням трансформації сучасної безпекової системи та поступове ослаблення монополії на використання сили. Водночас з тим діяльність ПВК становить серйозну загрозу міжнародній стабільності та підриває гарантії дії міжнародних статутів, зокрема прав людини, гуманітарного права, та права цілісності та державного суверенітету.

1.2. Історичний розвиток приватних військових компаній

Історичний розвиток приватних військових компаній напряду пов'язаний з еволюцією військової справи, трансформації держав та міжнародних відносин. Попри те, що приватні військові компанії у сучасному своєму вигляді є відносно новим явищем у системі міжнародної безпеки, сама по собі практика використання приватної військової сили має глибоку багатовікову історію.

З давніх часів, на протязі багатьох епох держави та правителі залучали недержавні військові формування для ведення воєн, охорони територій, реалізації власних інтересів та загалом для укріплення своєї влади. У наш час сучасні ПВК стали результатом багатовікової трансформації традиційного найманства, процесів глобалізації світу та розширення можливостей та впливу приватного сектору. [9, с. 45-53]

Перші форми використання приватної сили виникли в епоху античності. У Давній Греції найманці були одним із найважливіших організацій багатьох полісів. Причиною такого великої потреби в найманцях була доволі простою, обмежений людський ресурс та постійні міждержавні конфлікти всередині самої Греції. Ці причини стали головними мотивам для залучання професійних воїнів з інших регіонів. Наймані війська використовувалися у якості допоміжних загонів та брали участь у бойових діях тих років. Одним із найвідоміших прикладів найманства того часу є описаний у праці «Анабазис» авторства давньогрецького історика Ксенофонта похід перського царя Кіра Молодшого де активну участь брали грецькі загони. [10, с. 318]

Давній Рим у свої військовій стратегії використовував наймані війська не менше за Грецію. Римські імператори масово використовували варварські племена для захисту кордонів імперії. Доволі розповсюдженим було коли такі формування перетворювалися на окремі політичні сили які впливали на внутрішню стабільність держави. А згодом поступове зростання залежності від

іноземних військ стало одним із найсерйозніших чинників у ослабленні Римської імперії. [11, с. 480]

Епоха середньовіччя створила, ще більш сприятливі умови для розвитку найманства. Феодальна роздробленість Європи та постійні локальні конфлікти монархів створювали великий дефіцит особливого складу регулярних сил. Саме із-за цих умов епоха середньовіччя вважається епохою найманців, коли регулярні армії були у рази слабкіші за наймане військо і майже кожне герцогство та королівство використовувало наймані війська, а швейцарські найманці та ландскнехти стали символами цілих епох та вінцями військової справи свого часу. Особливо роль у розвитку найманства у XIV- XVI зіграла тогочасна Італія, яка вивела це ремесло на зовсім новий рівень. Саме у той час на території Італії виникають так звані кондотьєри – професійні полководці, які на контрактній основі збирали та очолювали війська. Кондотьєри підписували контракти між італійськими містами-державами та брали активну участь у міждержавних внутрішніх війнах, захищаючи інтереси свої замовників.

Кондотьєри стали фактично прообразом сучасних приватних військових компаній. Їх діяльність велась суто на основі контрактів, вони мали свої власні структури управління, власну систему підготовки військ та систему забезпечення, що робило їх незалежною структурою. Водночас з тим їх самостійність дозволяла їм діяти першочергово у своїх інтересах, що активно виражалось у зміні сторін конфлікту залежно від фінансової спроможності сторін. Така тенденція загалом була у майже кожній найманій армії як у ранні періоди середньовіччя та і у пізні. Саме ця тенденція у подальшому стала причиною активного переходу на регулярні армії як основний силовий апарат монархами, які гарант підконтрольності на вірності державі. [12, с. 416]

XVII-XVIII століття стали епохами централізації держав та формуванням регулярних армій на національній основі, тим самим значно обмежив роль найманства. Укладення Вестфальського миру у Європі запустило процес формування системі суверенних національних держав, що само по собі передбачало монополію держави на застосування військової сили. Водночас з тим, що основна військова сила переходить до рук суверенів та стає контрольованою, приватні формування повністю не зникають, а трансформуються та адаптуються відповідно до нових умов світового порядку .

Колоніальна експансія європейських держав XVIII-XIX століття вносить свій вклад у розвиток приватного війська. У ті роки великі та впливові торгівельні компанії отримували від держав значні повноваження та можливості щодо управління над колоніями. Найвідомішим з таких є Британська Ост-Індська компанія, яка мала свою власну армію та де-факто була державним апаратом на території Індії. Компанія мала свою автономію, укладала самостійно договори, вела адміністративне управління та проводила військові компанії. Цю компанію можна вважати одним із перших у міжнародних відносинах прикладів поєднання економічних інтересів та приватної військової сили. [13, с. 448]

XIX-XX століття продовжили тенденцію розвитку та посилення національних армій, що сильніше , що сильніше зменшує роль найманства. По завершенню Першої та Другої світової війни держави намагалися монополізувати військову сферу та повністю запобігти існуванню несанкціонованій військовій діяльності, однак все ж так повністю приватні військові компанії не зникають, а продовжують локальну діяльність у колоніальних та постколоніальних конфліктах.

Зовсім інший етап розвитку ПВК починається після завершення Холодної війни. Велика кількість факторів таких як, розпад біполярної системи міжнародних відносин, значне скорочення чисельності та військової потужності

армій, стрімке зростання локальних конфліктів по всьому світу, зробили сприятливе підґрунтя для формування нового міжнародного ринку військових послуг. Зі значним скороченням армій та великим потоком учасників локальних бойових дій, з'явилася велика кількість безробітних військових та ветеранів, що сприяли появі нових військових угруповань працюючих на комерційній основі. [14, с. 109 – 116]

Так у 1989 році з'являється одна з перших сучасних приватних військових компаній Executive Outcomes, створена у Південно-Африканській Республіці та заснована колишнім офіцером спецназу Ібеном Барлоу. Компанія приймала широку участь по всій Африці зокрема проведення операцій під час громадських війн у Анголі 1993-94 та Сьєрра-Леоне 1995-96 років. Компанія допомагала урядовим силам відновити контроль ад стратегічними об'єктами та ресурсами, подавити повстанські угруповання, частіше всього вони виконували ці завдання за короткий час та із малими втратами, значно меншими ніж у регулярних військ. Вже у ті роки діяльність такої компанії як Executive Outcomes викликала широкий резонанс та суперечки щодо легітимності приватного застосування сили. Тогочасні критик вважали, що діяльність таких компаній суттєво підривають державний суверенітет, у той час як прихильники визначали їх ефективність та широкий спектр можливостей. Організація була розпущена у 1998 році після ухвалення ПАР закону про заборону найманства, а її досвід став основою для більш пізніх приватних військових компаній. [15, с. 692]

Після військових операцій США у Афганістані та Іраку відбувається справжній розквіт діяльності ПВК. Саме під час цих кампаній ПВК стають невід'ємною частиною військового механізму представляючи величезний спектр можливостей таких як: супровід вантажів, охорона дипломатичних місій, військова підготовка особового складу, охорона стратегічних об'єктів. В деяких випадках бійці приватних військових організацій приймали безпосередню участь

у бойових діях. Найвідомішою приватною військовою компанією цих конфліктів стала Blackwater. Організація тісно співпрацювала з урядом США під час проведення операцій у Іраку забезпечуючи охорону дипломатичних місій. В той же час діяльність організації викликала значну кількість міжнародних скандалів через звинувачення у перевищенні повноважень та систематичному порушенні прав людини. Найбільш відомим серед цих випадків був інцидент на Площі Нісур у Багдаді у 2007 році, коли бійці Blackwater відкрили вогонь по цивільних. [16, с. 452]

XXI дало новий поштовх до розвитку приватних військових компаній. Тенденція ведення гібридних війн дала нові можливості для діяльності приватних військових компаній та посилила їх співпрацю с державами. Гібридна війна як явище передбачає собою великий спектр впливу зокрема інформаційний, економічний та політичний. У такій системі де держава намагається приховати своє втручання ПВК набули нового значення, виступаючи інструментом непрямого впливу та реалізації зовнішньополітичних амбіцій без застосування регулярних сил і прямого втручання.

Найяскравішим та найвідомішим на даний час стала Група Вагнера. Ця організація показала наскільки можливості сучасних приватних компаній широкі і наскільки вони важливі для сучасних держав. Група Вагнера брала участь в понад 10 країнах світу зокрема в великих конфліктах у Сирії, Лівані, Судані та безпосередньо приймали пряму участь у війні в Україні. Формально організація не належала до державних структур та не мала відповідальності перед російською владою але її діяльність майже повністю була направлена на втручання на об'єкти геополітичних інтересів Росії. Група Вагнера показала сучасному світу, що використання подібних організацій є в край ефективним адже дозволяє здійснювати військове втручання з мінімальною офіційною відповідальністю. [17, с. 88 – 97, 18, с. 312]

Виходячи з цього можна побачити, що приватні військові компанії пройшли тривалий шлях трансформації від звичайного найманства до цілих армій спроможних здійснювати вплив на міжнародній арені. З кінця Холодної війни ми бачимо розвиток та посилення ПВК на міжнародній арені із кожним десятиліттям кількість таких організацій росте а їх вплив все більший. Війна в Україні закріпила значимість приватних військових компаній у сучасному світі, показавши їх можливості та зробивши їх важливим елементом архітектури сучасної безпеки.

1.3. Міжнародно-правове регулювання діяльності ПВК

Сучасна система міжнародних відносин вже на протязі значного часу має справу з приватними військовими компаніями. Активне використання приватних військових компаній та розширення їх повноважень та потенціалу зумовило необхідність у формуванні відповідних міжнародно-правових механізмів контролю за їх діяльністю. Водночас тим незважаючи на розуміння даної проблеми, функціонування ПВК досі залишає купу питань адже приватні військові компанії не мають єдиного універсального визначення та визначення їх правового статусу.

Традиційні поняття у міжнародному праві базувалися на тому, що лише суверенні держави мають право на утримання військового апарату та застосування його. Оскільки держава вважалася єдиним легітимним носієм військової сили, закони та статuti міжнародно права писалися і розповсюджувалися саме на суверенні держави, чітко прописуючи права та заборони на використання військової сили. Але процеси глобалізації, зміна форм сучасних конфліктів, розширення можливостей приватного сектору економіки, створили умови для виникнення приватних військових компаній. Міжнародне право яке будувалося роками під контроль військової сили як державного апарату стикнулося з новою проблемою, проблемою приватизації тієї самої сили.

Серозною проблемою у регулюванні міжнародно-правовими нормами діяльності приватних військових компаній – це визначення самого поняття. Сучасні міжнародні документи використовують поняття «найманець» для позначання бійця який не належить ні одній регулярній армії. Але таке позначення не до кінця підходить під ПВК. Сучасним міжнародним законодавством найманство офіційно заборонене, однак робота приватних військових компаній відрізняється від традиційного найманства в першу чергу саме тим, що діють як офіційно зареєстровані юридичні особи, укладають офіційні контракти з державами і міжнародними організаціями надаючи різного спектру послуги. [19, с. 124]

Головним на сьогодні документом міжнародно-правового регулювання є міжнародне гуманітарне право, зокрема Женевська конвенція 1949 року та Додатковий протокол I 1977 року. Стаття 47 Додатково протоколу I передбачає визначення найманця як особи, яка спеціально завербована для прямої участі у збройному конфлікті, з метою отримання власної вигоди та не є громадянином держави, що є стороною конфлікту. За протоколом такі особи не мають права на статус військовополоненого або комбатанта. [20]

Однак основною проблемою постає те, що сучасні приватні військові компанії маже не підпадають під це визначення. Більшість працівників ПВК формально не приймають участі у бойових діях, виконують функції охорони, консалтингу або логістики. Тому виходить, що чинні міжнародно-правові норми з найманства не спроможні забезпечити ефективне врегулювання діяльності ПВК.

Важливим елементом у протидії найманству стала Організація Об'єднаних націй та ухвалення нею у 1989 році Міжнародної конвенції яка передбачала протидію вербуванню, використанню, фінансуванню та навчанню найманців.

Документ криміналізував найманство та зобов'язав суверенні держави впроваджувати заходи щодо боротьби з використанням найманців у локальних та глобальних конфліктах. Однак і цей документ залишається малоефективним, через невелику кількість держав які ратифікували його, а також через все ті ж складнощі у застосуванні положень по відношенню до приватних військових компаній. [21]

Сучасне міжнародне право йде шляхом не повної заборони приватних військових компаній, а встановлення чітких та ефективних механізмів контролю за їх діяльністю. Серед таких документів можна виділити Документ Монтрьо, який був ухвалений у 2008 році за ініціатииви Швейцарії та Міжнародного комітету Червоного Хреста. Документ зазнач важливість дотримання прав людини та міжнародного гуманітарного права під час діяльності приватних військових компаній і надавав відповідні рекомендації, однак не мав обов'язкової юридичної сили. Також документ зазначав обов'язки держав по контролю та регулюванню за діяльністю приватних військових компаній. Зокрема, документ зазначає на обов'язковій відповідальності держави, яка наймає ПВК, держави походження ПВК та держави, на території якої проводить свою діяльність приватна компанія. Також у документі зазначені рекомендації по ліцензуванню діяльності приватних компаній, чіткого контролю за використанням ними зброї, підготовка персоналу та забезпечення повного дотримання прав людини та міжнародного гуманітарного права.

Ще одним доволі вагомим етапом у регулюванні діяльності приватних військових компаній є розроблення Міжнародного кодексу поведінки приватних постачальників охоронних послуг у 2010 році. Кодекс сумісно розроблений державами, міжнародними організаціями та представниками приватного сектору. Головна задача цього кодексу встановлення та закріплення етичних і правових стандартів роботи приватних охоронних, і військових організацій. У своєму

змісті кодекс передбачає дотримування прав людини, заборону катувань, невинуватене застосування сили та інші форми порушення міжнародного права. [8, 22]

Незважаючи на наявність окремих міжнародних документів, діяльність приватних військових компаній знаходиться все ще поза ефективним контролем. Важливою проблемою регулювання є складність у визначенні юридичної відповідальності за порушення міжнародних прав. Саме ця риса робить ПВК такими ефективними, дозволяючи державам просувати свої інтереси уникаючи політично та юридичної відповідальності за дії приватних військових компаній.

Гарним прикладом такої ситуації можна назвати діяльність Групи Вагнера. Група Вагнера яка офіційно не є державною структурою, просуvala інтереси Росії у різних кутах світу. А найбільше вони проявили себе у війні в Україні де показала нащо здатні сучасні приватні військові компанії. І попри всім зрозумілі факти тісної співпраці з Росією, сама вона уникає серйозної відповідальності за дії Групи Вагнера, що про серйозні недоліки у функціонуванні міжнародного правового апарату.

Зокрема діяльність приватних військових компаній і Групи Вагнер в тому числі, доволі часто супроводжується серйозними порушеннями прав людини та міжнародного гуманітарного права. Основними проблемами є незаконне використання сили, використання як фізичних та і психологічних тортур, а в деяких випадках викрадення людей. При тому в більшості випадках винні навряд чи будуть притягнені до серйозної відповідальності, через складність юрисдикції та нестандартний характер діяльності приватних військових компаній. [23, с. 176]

На національному рівні суверенні держави намагаються контролювати роботу приватних військових компаній через впровадження ліцензування та

спеціальних законів у деяких випадках призваних обмежити діяльність найманців або зовсім припинити її. До прикладу у Сполучених Штатах Америки діяльність ПВК частково контролюється через офіційну систему державних контрактів та федеральне законодавство. Натомість у більшості країн механізми регулювання та контролю діяльності приватних військових компаній та боротьби з найманством розвинені недостатньо та не мають вагомої сили. [24, с. 28]

Проблематика міжнародно-нормативно правового регулювання ПВК для України має особливе значення у контексті геополітичної стратегії Росії та війни проти України як частини цієї стратегії. Активне використання російських приватних організацій продемонструвало всьому світу крайню необхідність в удосконаленні міжнародно-правових механізмів контролю за приватними військовими компаніями та обмеження їх діяльності. [25, с. 268]

Виходячи з цього можна зробити висновок, що юридична сторона питання діяльності приватних військових компаній є в край серйозною проблемою сучасного міжнародно права. Незважаючи на те, що приватні військові компанії вже доволі давно ведуть свою діяльність по всьому світу, та набувають все більшого впливу, міжнародна спільнота не має дійсно гідних інструментів у регулюванні їх діяльності. Питання юридичної визначеності ПВК та методів контролю за ними є в надважливим, адже їх діяльність може напяму загрожувати міжнародній стабільності.

РОЗДІЛ 2. ДІЯЛЬНІСТЬ ПВК У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ КОНФЛІКТАХ

2.1. Основні функції та форми участі ПВК у збройних конфліктах

Як вже було з'ясовано, приватні військові компанії посіли дуже важливе місце у системі міжнародних відносин. Динаміка та особливості сучасних війн та розвитку приватного сектору створили простір для діяльності приватних

військових компаній зробивши їх одними із найважливіших учасників збройних конфліктів. У сучасних військових конфліктах як локальних та і глобальних ПВК є активними учасниками, їх залучають до миротворчих операцій, антитерористичних компаній, гібридних війн. Така тенденція активного використання приватних військових компаній свідчить про їх безумовну ефективність та про особливості міжнародної системи, та ведення конфліктів у сучасному столітті.

Приватні військові компанії, як комерційні організації в залежності від умов узгоджених контрактів можуть надавати широкий спектр послуг логістичні та консультативні, функції розвідки або охорони, прийняття безпосередньої участі у бойових діях. Саме їх багатофункціональність є одним із головних козирів приватних військових компаній. А головне, що попри їх широкі можливості, специфіка самої природи приватних компаній дозволяє уникати прямої відповідальності за їх дії, або навіть створювати тіньову присутність. [26, с. 192]

Одним із головних та найпоширеніших напрямів серед діяльності приватних військових компаній є функції охорони. Саме за виконанням охоронних місій найчастіше звертаються до ПВК. ПВК здійснюють охорону дипломатичних місій, стратегічних об'єктів, гуманітарних місій та інше. Здебільшого їх охоронні місії приватних військових компаній набувають актуальності у регіонах з нестабільною політичною ситуацією, а державні сили не в змозі надати належний рівень безпеки. Також особливо актуальні ПВК при проведенні місій недержавними організаціями, до прикладу приватної гуманітарної місії у країни Африки. У таких випадках коли недержавна організація яка немає ніяких повноважень на використання державних регулярних сил для свого захисту, особливо ефективними стають ПВК.

У сучасній історії головними конфліктами під час котрих проявили себе ПВК є війна в Афганістані та Іраку. Тоді приватні військові компанії виконували особливо широкий спектр функцій по охороні та захисту. Частіше всього приватні компанії виконували місії захисту дипломатичних представників та охорони стратегічних військових об'єктів. У той час активно вела свою діяльність одна з найвідоміших ПВК Blackwater, яка захищала співробітників департаменту США та інфраструктури стратегічного значення. На даний час охорона є одним із головних напрямів у діяльності ПВК. [27, с. 256]

Наступною по розповсюдженості функцією є функції військового консультивання і тактична та стратегічна підготовка персоналу. Приватні військові компанії дуже масово залучаються для підготовки військовослужбовців, правоохоронців, підрозділів спеціального призначення, особливо актуально це у країнах із недостатньо розвиненими системами безпеки. Можливості приватних військових компаній щодо заходів підготовки особового складу є значними. ПВК мають можливості по проведенню тренувань з тактики ведення бойових дій, навчанню військової стратегії та організації військової логістики, військової медицини, кібербезпеки.

Також серед функцій приватних військових компаній є функції військових радників. Так до прикладу у 90-х роках минулого століття приватна військова компанія Executive Outcomes надавали військову підтримку урядам Сьєрра-Леоне та Анголи які перебували у стадії внутрішніх конфліктів. Тоді компанія активно розробляла стратегії для військових операцій проти повстанців та підготовлювала бійців армій країн. Можливість надавати таку підтримку робить із ПВК не просто підпорядкований інструмент для виконання тактичних завдань, а цілу незалежну систему яка може самостійно брати на себе розробку стратегічних довгострокових планів для повноцінного ведення війни. [28, с. 264]

Сучасні війни це в першу чергу логістика. У сучасному світі, війна, з її технологічністю перетворилася на складну систему постачання та забезпечення. Велика кількість держав використовують ПВК у логістичних цілях з метою зниження витрат та підвищення ефективності військових компаній. Так наприклад під час активного проведення Сполученими Штатами Америки військових операцій на Близькому Сході вагома частина логістичних функцій лежала на приватних військових компаніях. ПВК забезпечували регулярні війська технічним обслуговуванням арсеналу, ремонтом обладнання, транспортуванням вантажів та інше. [29, с. 34]

Окреме місце займає розвідувальна функція. Сучасні приватні вікові компанії мають можливість проведення операцій по збору інформації, моніторингу ризиків, аналізу військово-політичної ситуації. У сучасну епоху гібридних війн де країни учасники конфлікту намагаються приховати свою присутність та здійснювати тіньовий вплив, робить таку функцію однією з найактуальніших, адже дозволяю державі без прямого втручання у конфлікт або навіть у мірних регіонах, збирати та накопичувати потрібну інформацію без використання регулярних сил розвідки. [30, с. 605 – 626]

Відносно новим напрямом у діяльності приватних військових компаній є забезпечення кібербезпеки. У сучасному світі цифровий простір дедалі стає другим полем бою, що безпосередньо створює потребу у захисті цифрового простору, інформаційної інфраструктури та проведення кібероперацій. Деякі приватні військові компанії мають спеціалізацію щодо захисту урядових мереж, аналізу кіберзагроз, протидії хакерству, фільтрації контенту. Ця функція свідчить про стрімкий розвиток діяльності ПВК та розширення їх можливостей, що виходять далеко за рамки традиційної військової діяльності. [31, с. 129 – 151]

Найбільш суперечливою у сучасній міжнародній системі є можливість ПВК брати безпосередню участь у бойових діях та вести війни. Особливо ця тема

актуальна у контексті гібридних війн, де ПВК можуть діяти самостійно без втручання регулярних сил та просувати геополітичні та стратегічні цілі держави. Найвідомішим сучасним прикладом такої приватної військової організації є Група Вагнера. Ця організація виконувала задачі в десятках країн по всьому світу і хоча вони не є державною структурою, вони напряду співпрацювали з Росією та просували її інтереси. Особливу участь вони приймали у війні в Україні де діяли з боку Росії та до певного етапу були як неофіційна армія та в певні періоди конфлікту були майже головною наступальною силою. Група Вагнера показала світу, що приватні військові компанії фактично нюмають обмежень а їх можливості в деяких випадках може бути більшою за регулярні армії. [32, с. 36]

Застосування приватних військових компаній у збройних конфліктах має як позитивні та і негативні фактори. Основними позитивними факторами є висока професійність ПВК, їх мобільність та швидкість реагування, можливість виконання спеціальних місій. Для багатьох сучасних держав утримання регулярних армій є занадто дорогим, що робить ПВК економічно вигіднішим.

Окрім того приватні компанії можуть забезпечувати постійну присутність у регіонах з нестабільною політичною ситуацією, уникаючи непотрібних втрат для регулярної армії. [33, с. 129 – 151]

З іншої сторони діяльність приватних військових компаній створює значні ризики для міжнародної стабільності та системи міжнародної безпеки. Ключовою проблемою у цьому питанні є відсутність чіткого міжнародно-правового контролю за діяльністю ПВК. Майже кожна участь ПВК у збройних конфліктах супроводжувалася звинуваченнями у порушенні співробітниками прав людини та міжнародного гуманітарного права, а також фактами скоєння військових злочинів. Відомий приклад коли під час роботи групи Blackwater у Багдаді 2007 року учинили масове вбивство цивільного населення. [34, с. 38]

До цих проблем можна винести і той факт, що активне використання приватних військових компаній може призвести до масової ескалації конфліктів та значному послабленню державного контролю над військовим сектором. Використання державами приватних військових компаній як інструменту для ведення гібридних війн та тіньової присутності, робить їх універсальним інструментом для різноманітного зовнішнього втручання у різні регіони світу, що може значно похитнути і так доволі слабку міжнародну стабільність.

Отже, можна зробити висновок, що сучасні ПВК стали одними із центральних гравців у сучасних військових конфліктах та елементом міжнародної системи безпеки. Спектр їх можливостей робить їх універсальним та гнучким інструментом для виконання широкого спектру задач, що так необхідний для ефективного ведення війни або агресивного чи пасивного нав'язування своєї політики. Таким чином приватні військові компанії, попри свою ефективність, створюють велику загрозу глобальній стабільності, а недостатній нормативно-правовий контроль за їх діяльністю та систематичне порушення міжнародних прав, створюють велику загрозу для суспільства.

2.2. Аналіз діяльності ПВК у міжнародних конфліктах XXI століття

XXI століття стало епохою трансформації традиційних форм конфліктів на нові форми. Приватні військові компанії які з'явилися в наслідок глобальних процесів, розвитку приватного сектору, ведення гібридних війн та інших факторів, стали одичним із серозних квазідержавних акторів сучасної міжнародної арени. С початку XXI вони вже встигли зарекомендувати себе своєю ефективністю та побувати майже в усіх крупних конфліктах останніх десятиліть. [35, с. 160]

Першим серйозним етапом сучасного розвитку приватних військових компаній стала їх активне залучання до участі у військових кампаніях великих

держав. Так першої такою кампанією стали війни в Афганістану та Іраку після трагічних і шокуючих подій 11 вересня 2001 року. Тогочасна американська стратегія на ведення цих війн передбачала максимальне делегування будь-яких допоміжних функцій приватного сектору задля скорочення навантаження на регулярні сили, забезпечення менших втрат та укріплення військового потенціалу в регіоні. У найгарячіші періоди кампанії в Іраку кількість бійців контрактників ПВК становила близько 180 тисяч осіб особового складу, що в деякі періоди перевищувало кількість особового складу регулярних сил в регіоні. [36, с. 149]

Найвідомішою того часу приватною військовою компанією стала Blackwater створена колишнім офіцером американського спецназу Nave SEAL Еріком Прінсом. Основою діяльності компанії у компаніях в Іраку та Афганістану були охоронні заходи по захисту американських чиновників у Багдаді, захисту дипломатичних місій та супровід урядових делегацій. Бійці Blackwater проявляли найвищу компетентність у своїй роботі, виконуючи складні тактичні завдання з евакуацій дипломатів, захисту американського посольства, забезпеченню безпечних коридорів для транспортних конвоїв. Важливим елементом діяльності Blackwater була дуже тісна співпраця з Державним департаментом США та ЦРУ.

Але попри їх ефективність діяльність Blackwater супроводжувалася чисельними скандалами та резонансами. Так найбільш резонансним став інцидент на площі Нісур 2007 року у Багдаді, у ході якого бійці організації учинили масовий розстріл цивільних автомобілів. Окрім цього до подій 2007 року були ще зафіксовані випадки вчинення військових злочинів. Серед таких стрілянина на площі Аль-Фірдоус яка за даними розслідування сталася за декілька тижнів до інциденту на площі Нісур, у ході якого був розстріляний цивільний автомобіль а оператори організації покинули місце подій. Також

масовим явищем були випадки коли оператори Blackwater відкривали огонь по цивільним автомобілям, стверджуючи, що цивільні наближалися до конвоїв групи надто близько і створювали загрозу для них. Також були відомі випадки безвідповідального поведінка операторів бід час виконання своїх обов'язків, так у 2006 році оператор Blackwater Ендрю Мун Паулес у стані алкогольного сп'яніння, застрелив охоронця віце-президента Іраку Аділя Абдул-Махіда, Ємаля Туркі.

Наступною після Blackwater у компаніях в Афганістану та Іраку була DynCorp International яка також відігравала важливу роль у цих компаніях. Головною відмінністю від Blackwater було те, що DynCorp спеціалізувалася в першу чергу на логістичній діяльності, підготовці особового складу сил союзників США. Вони проводили заходи з навчання афганської поліції, приймала участь у боротьбі з наркокартелями у Латинській Америці та займалися технічним забезпеченням та обслуговуванням військової авіації. Натомість під час компаній в Іраку та Афганістані DynCorp неодноразово звинувачували у неналежному використанні державних коштів США які були виділені на підготовку та відновлення місцевих сил безпеки та правопорядку Афганістану та Іраку.

Також поліцейську підтримку та логістичне забезпечення надавала і під час війни на Балканах 1991-2001 роках. Саме у той період стався найбільш скандальний епізод за існування кампанії отримавши найбільший розголос. У 2000 роках під час участі у миротворчій операції в Боснії і Герцеговині оперативників DynCorp звинувачували у масовій сексуальній експлуатації цивільного населення, секс-торгівлі, утримання борделів та придбанні неповнолітніх у сексуальне рабство. Ситуація набула надзвичайного розгаслу і керівництво DynCorp змушено було звільнити причетних співробітників,

натомість серйозного судового переслідування вони не отримали через наявність дипломатичного імунітету.

Ще однією відомою на той час приватною військовою компанією була Triple Canopy, заснована колишніми оперативниками сил спеціального призначення США. В основному організація забезпечувала безпеку об'єктів Коаліційної тимчасової адміністрації Іраку, супроводжувала дипломатичні місії та охороняла критично важливі нафтові інфраструктури. Після гучних скандалів навколо їх колег Blackwater значну частину контрактів передали саме в руки Triple Canopy. Однак і цю компанію не обійшли стороною скандальні випадки. Так у 2006 році в Іраку командир однієї з тактичних груп кампанії із власної ініціативи почав стрілянину по цивільних автомобілях. Ще одним цікавим випадком було масове шахрайство з контрактами та фальсифікацією документів впродовж 2009-2017 років. Суть випадку була в тому, що під час виконання контракту на 10-мільйонів доларів на захист авіабази в Аль-Асад в Іраку організація найняла сотні охоронців, найбільше із Уганди, що не мали базових навичок використання вогнепальної зброї та не мали тактичної підготовки. У свою чергу менеджери організації фальсифікували результати тактичних іспитів охоронців. Менеджери виставляли фіктивні бали, задля того щоб уряд США продовжував платити гроші за контрактом. На даний же час компанія продовжує свою діяльність у складі корпорації Constellis Group разом із Blackwater.

Ще однією важливою компанією що вела свою діяльність під час бойових дій в Іраку є Aegis Defence Services створена колишнім британським офіцером Тімом Спайсером. Компанія виконувала спеціалізовані функції в зоні проведення бойових операцій в Іраку. Aegis Defence Services мала багатомільйонний контракт із Сполученими Штатами на виконання завдань з координації безпеки логістичних маршрутів і реконструкційних проектів в Іраку. Організація виконувала функції безпосереднього координаційного центру для операторів

приватних військових груп у зонах бойового зіткнення: здійснювала аналіз загроз, моніторинг маршрутів, інформаційний обмін між армією та охоронними структурами, знаходження безпечних коридорів. За період своєї роботи компанії не має гучних скандалів та судових вироків за військові злочини або серозні порушення міжнародних прав. Однак був відомий випадок коли керівництво компанії наймало для робіт в Іраку тисячі громадян Сьєрра-Леоне серед котрих були колишні діти-солдати. Компанія отримувала фінансову вигоду від наймання цих працівників через вкрай низькі вимоги до заробітної плати, а сама компанія не проводила заходів з моніторингу психічного здоров'я працівників та не піклувалася про них не надаючи потрібну допомогу у разі її потреби.

Ще одним цікавим прикладом участі приватних військових компаній можна навести діяльність Kellogg Brown & Root. Ця компанія не є військовою у класичному розумінні, адже немає у своєму складі оперативників тактичного призначення та не приймає прямої участі у бойових діях. Однак незважаючи на відсутність ударних функцій, Kellogg Brown & Root має вузькоспеціалізований характер роботи, що робить її невід'ємною частиною сучасної військової інфраструктури. Під час виконання операцій США в Ірак, Kellogg Brown & Root виконувала ключову роль у забезпеченні та підтримці регулярних сил. Так компанія забезпечувала постачання військового обладнання та набоїв, харчування, медицину, будівництво військових баз, ремонт військової техніки та доставку пального у зони бойових дій. Також вони забезпечували функціонування військових баз та проживання американських військових. Окрім цього компанія займалася обслуговуванням військової авіації США, інтегруванням систем для повітряних та космічних сил США, кібербезпекою. Kellogg Brown & Root займалися відновленням енергетичної інфраструктури, спільно із інженерним корпусом армії США приймали участь у заходах по видобутку нафти на родовище Кіркук.

Ще однією менш відомою компанією, що вела свою діяльність в Іраку є Erines International. Ця компанія була заснована у 2002 році британським офіцером Джонатаном Гарраттом. У 2003-2004 роках Erines International отримала контракт на вісімдесят мільйонів доларів США від Тимчасової коаліційної адміністрації Іраку на створення та підготовку сил оборони нафтових об'єктів Іраку. Тоді компанія найняла та підготувала шістнадцять тисяч іракців для захисту близько 282 об'єктів нафтової інфраструктури. Також у з 2004 по 2007 роки компанія уклала контракт з Інженерним корпусом армії США. Erines International активно забезпечували безпеку та ради зв'язок для військових інженерів, які займалися відновлювальними роботами у регіоні. Серед скандальних випадків відомих у роботі компанії можна віднести випадок в Кіркуці коли оператори групи розстріляли цивільне таксі. Тоді внаслідок стрілянини троє цивільних пасажирів отримали важкі поранення, вчасності, один втратив око а інший вухо. Також був відомий випадок жорстоко поводження з ув'язненим та порушення Женевської конвенції під час охорони об'єкта Абу-Грейб та інших. [37, с. 88]

Серед сучасних прикладів приватних військових компаній, які не загострювалися лише на виконанні певних функцій а діяли як повноцінна армія, можна навести доволі відому Executive Outcomes. Ця компанія діяла трохи раніше за всі вище перелічені, але її діяльність є важливим етапом у розвитку приватної військової справи. Executive Outcomes була заснована колишнім офіцером спеціальних служб Південно-Африканської Республіки, Ебенем Барлоу. Компанія брала безпосередньо участь у війнах в Сьєрра-Леоне та Анголі де фактично зіграли ключову роль у подавленні повстанських сил. Під час війни в Анголі 1993-1995 років нафтова компанія Heritage Oil & Gas найняла Executive Outcomes для деблокування та повернення контролю над терміналами у місті Сойо, з чим бійці компанії успішно впоралися. Згодом уряд Анголи уклав

контракт з Executive Outcomes на підготовку регулярної армії та повноцінну участь у бойових діях проти повстанського руху УНІТА. У боротьбі з повстанцями компанія показала надвисокий результат. Проводячи масивні ударні операції, при підтримці важкої бронетехніки та ударної авіації, вони завдали нищівної шкоди повстанським силам, змусивши його лідерів піти на мирні перемовини. Іншим немалозначимою участю компанії були операції у Сьєрра-Леоне 1995-1997 роках. Найвідомішою та найуспішнішою операцією під час цього конфлікту було відбиття столиці, міста Фрітаун. Тоді близько трьохсот бійців Executive Outcomes зупинили просування бійців Револьюційного об'єднаного фронту, прославленого соєю надзвичайною жорстокістю. Разом із тим Executive Outcomes відбила у РОФ алмазні копальні, знищила основні бази та місця дислокації РОФ та повернула стабільність у регіон. [38, с. 319-338]

Найвідомішою сучасною приватною військовою компанією є Група Вагнера. Група Вагнера була заснована у 2014 році з незадовго після початку військовою агресії Росії проти України. Засновником компанії прийнято вважати офіцера російського ГРУ Дмитра Уткіна на позивний «Вагнер» від чого і назва компанії. Усі фінансові та політичні питання вирішувалися російським бізнесменом Євгеном Пригожиним який пізніше офіційно визнав свою причетність у створенні групи. Перші підрозділи та загони групи формувалися переважно з колишніх бійців російських силових структур та ветеранів бойових дій. Група Вагнера поєднувала у собі військові та економічні інтереси, так у низці країн Африки де група вела свою діяльність компанії, тим чи іншим способом пов'язані з керівництвом групи, отримували широкий доступ до родовищ золота, алмазів та інших дорогоцінних копалин. Перші відомі операції групи були проведені на Донбасі в продовж 2014-2021 років. Оператори Вагнера активно використовувалися російськими керівництвом для уникнення прямою відповідальності. Група Вагнера приймала участь у боях за луганський аеропорт

та боях за Дебальцево. Вагнера активно діяли під час Сирійської компанії 2015-2023 років. Група активно підтримувала уряд Башара Асада, приймала участь у боях за Пальміру де брали участь у вибиванні з міста бойовиків ІДІЛ. У 2018 році загони вагнера атакували район поблизу Дейр-ез-Зора, де на той час перебували чисельні сили США та їх союзників. У відповідь на атаку, американські ВВС завдали масованого удару по силах групи. По різних оцінках внаслідок удару загинули сотні бійців вагнера. Також Група Вагнера активно вела свою діяльність у Лівії 2019-2020 років де підтримувала сили Лівійської національної армії, під командуванням генерала Халіфи Хафтара. Сили Групи Вагнера брали активну участь у наступальних операціях на столицю Лівії, місто Триполі, сили компанії виступали як передові підрозділи під час штурму передмістя. Натомість попри початковий успіх у наступі, штурм Триполі не досяг значних результатів і у 2020 році почався вихід сил з лінії фронту, а через деякий час наступ був повністю відбитий силами уряду за підтримку Туреччини. Найвідомішими діями Групи Вагнера стала участь у повномасштабній війни Росії проти України у 2022 році. З початку 2022 року російська сторона активно використовувала вагнерів у якості головної штурмової сили на деяких напрямках фронту. На початку війни весна-літо 2022 року саме вагнера відіграли основну роль у захопленні Попасної та Вуглегірської ТЕС. З серпня 2022 по січень 2023 року Група Вагнера проводила наступальні дії у битві за Соледар, де зазнали великих втрат, а українським військам прийшлося відійти з міста. Найважчим для Групи Вагнера була оборона Бахмута у 2023 році. Тоді втрати для компанії стали надвеликими і Євген Пригожин був змушений масово вербувати в'язнів з російських в'язниць для продовження боїв. У ході наступальних дій Група Вагнера втратила близько 20 тисяч осіб особового складу. Після важких втрат під Бахмутом, позиції були передані регулярній армії Росії а Група Вагнера відійшла в тиллові табори, після чого здійснили невдалу спробу збройного заколоту всередині Росії. Сама же компанія звинувачувалася у скоєнні масових військових злочинів. [39, с. 49] В

країнах Африки контрактників групи звинувачують у масових та систематичних зґвалтуваннях цивільного населення, убивствах та грабежі. В Україні їх звинувачують по фактах страт українських військових та цивільних, катувань та утримання людей у нелюдських умовах. [40, с. 24]

Виходячи з усього сказаного можна дійти висновку, що аналіз діяльності приватних військових компаній у міжнародних конфліктах ХХІ століття свідчить про глибоку трансформацію сучасної війни та зміну її традиційного характеру. Приватні військові компанії більше не є допоміжним інструментом, а трансформувалися у фактично самостійний механізм ведення війн. ПВК множить виконувати величезний спектр самих різних функцій від висококваліфікованого технічного забезпечення до повноцінного ведення війн і з розвитком приватного сектору їх можливості ростуть. Використання ПВК у багатьох випадках є не тільки фінансово вигідніше але й стратегічно ефективніше. Натомість попри плюси серед можливостей, майже кожна діяльність серед більшості відомих ПВК завжди супроводжується тяжкими злочинами, як правило за які несуть нульову відповідальність. Це свідчить як про недосконалість міжнародної правової система яка немає ані вагомих правових механізмів, ані інструменті прямого покарання за діяльність ПВК, так і про специфіку роботи самих ПВК, які можуть допускати халатність при підборі кандидатів на підписання контракту, допускаючи людей з нестабільною психікою або не проводити належний контроль за діяльністю особового складу, так до прикладу Група Вагнера масово вербувала в'язнів, від ворів до педофілів та вбивць, які звичайно, що при контакті з цивільним населенням у зоні бойових дій будуть вчиняти злочини.

РОЗДІЛ 3. Загрози та виклики у діяльності приватних військових компаній та перспективи їх міжнародно-правового регулювання

3.1. Послаблення державної монополії на застосування сили та дестабілізаційний потенціал приватних військових компаній

Приватні військові компанії з кожним локальним чи глобальним конфліктом дедалі підвищують свою значимість та розширюють свої можливості у системі міжнародних відносин. Однак такий стрімкий розвиток приватних військових компаній може становити серйозну загрозу міжнародній стабільності. За останні два десятиліття приватні військові компанії від частино локальних, допоміжних інструментів, переросли в самостійні структури, система управління та організація яких може на голову перевищувати більшість армій сучасного цивілізованого світу. Однак проблема полягає у тому, кому буде належати ця сила і хто буде її контролювати? У традиційному порядку міжнародної системи єдиним легітимним носієм військової сили є суверенна держава. На держави розповсюджувалися міжнародні права і закони які могли напяму притягнути до відповідальності за їх порушення. Однак з розвитком приватного сектору та стрімкої зміни форм ведення війн ситуація дуже змінилась. Незважаючи на міжнародні закони, що повинні протидіяти ескалація у світі, потреба у веденні війн нікуди не зникла. Сила як інструмент з давніх часів був одним із самих дієвих способів реалізації своєї політики та влади. Із цим з'явилася потреба в альтернативних джерелах сили, таких які б могли не підпадати під міжнародні закони, що не призводило до небажаних проблем. В зв'язку з цим діяльність приватних військових компаній набуває особливої актуальності, а її діяльність стає однією із більш серйозних проблем у світові спільноті.

Головною перевагою приватних військових компаній для сучасних держав є, можливість здійснювати тіньову присутність у потрібних регіонах та просувати свої інтереси без страху понести серйозну юридичну відповідальність за це. Саме така тенденція ведення війн зараз продивляється у світі, суверенні держави дедалі більше намагаються приховати свою діяльність та роботи її «чужими руками», для мінімізації відповідальності та уникнення прямих нормативних порушень. Таке середовище створює гарні умови для більшого

розвитку приватних військових компаній, зменшення державного контролю над сферою безпеки та неконтрольованого використання військових ресурсів.

Також діяльність приватних військових компаній може сприяти затягуванню та ескалації конфліктів. Головною особливістю тут є те, що регулярні державні сили діють у межах політичних рішень уряду, у той час коли ПВК як комерційна структура діє лише за наявності замовлень та контрактів. У такому випадку збереження довготривалої нестабільності або розтягування бойових дій створює економічно вигідне середовище для функціонування таких компаній. Така тенденція створює ризик утворення конфлікту інтересів між прагненням до стабільності та миру і економічною зацікавленістю виконавців військових контрактів. [41, с. 352]

Ще одним серйозним фактором дестабілізації є діяльність приватних військових компаній у слабких та політично нестабільних державах. Особливо актуально це для країн Африки де приватні військові компанії фактично виконують ролі регулярних армій, формують системи безпеки, захист політичних режимів, контроль над природними ресурсами. У таких країнах як ЦАР, Судан, Малі діяльність приватних військових компаній завжди супроводжувалася отриманням доступу до експлуатації нафтових, алмазних або золотих родовищ. У такому випадку, військова присутність починає поєднувати в собі економічне використання ресурсів, створюючи проблему залежності держав від недержавних акторів і підриває їх суверенітет.

Чисельні порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини становлять ще одну серйозну загрозу. Діяльність більшості приватних військових компаній як правило обов'язково буде супроводжуватися військовими злочинами та надмірним застосуванням сили. В більшості військових конфліктах де була присутність тих чи інших військових приватних компаній, фіксуються численні випадки незаконного застосування сили, катувань, в деяких випадках

викрадання і торгівля людьми, масові вбивства. З розширенням можливостей ПВК та їх все більшим залученням у локальні та глобальні конфлікти ця проблема набуває ще більшої актуальності адже створює пряму загрозу для суспільства. А недостатня нормативно-правова контрольованість дій приватних військових компаній та відсутність механізмів покарання, підривають довіру до міжнародно правового апарату і створюють атмосферу безкарності у зонах конфліктів.

З цього же можна виділити наступну проблему, складність притягнення до юридичної відповідальності контрактників приватних військових компаній. Діяльність ПВК за часту охоплює декілька юрисдикцій одразу: країну реєстрації компанії, країну-замовника, територію на якій відбувається діяльність ПВК. В наслідок цього виникають серйозні труднощі у визначенні компетентного органу у розслідуванні та судовому переслідуванні за порушення.

Ще одним викликом є активне виростання приватних військових компаній у гібридних війнах. Можливості сучасних ПВК значно ширші за стандартну участь у бойових діях. Вони можуть поєднувати в собі військові, інформаційно-розвідувальні, інженерні або стратегічні функції, що значною мірою ускладнює ідентифікацію джерела загрози та збільшує рівень невизначеності у міжнародному полі. [42, с. 54 – 67]

Також важливою проблемою, можна визначити тенденцію до створення приватних військових компаній, чисельність та бойова спроможність котрих значно перевищує регулярні сили окремих суверенних держав. Наявність значного об'єму фінансових ресурсів, сучасного озброєння і чисельності особового складу, а також високої кваліфікації бійців дозволяє впливати на перебіг конфліктів і навіть на політичні процеси у середині держави. Так наприклад відбувся заколот в Росії у червні 2023 року, коли приватна військова компанія Група Вагнера фактична пішла проти державних інститутів та кинула

їм виклик і незважаючи на відносно мирне врегулювання конфлікту, ця ситуація продемонструвала наскільки може бути небезпечним надмірна концентрація військової сили в руках недержавної структури. [43, с. 560]

З усього сказаного можна дійти висновку, що діяльність приватних військових компаній становить комплексну загрозу міжнародній стабільності. Серед основних загроз є послаблення державної монополії як єдиного носія сили, діяльність приватних військових організацій як тіньових армій та ескалація конфліктів, систематичне грубе порушення міжнародних прав, створення загрози для суспільства через військові злочини, неможливість притягнення до відповідальності і підрив авторитетності міжнародного права. Досвід сучасних збройних конфліктів свідчить про широкі можливості ПВК і про стрімкий розвиток їх структури, вони еволюціонували із без пекових організацій у мобільні армії які мають величезний бойовий досвід, тактичні та стратегічні переваги перед окремими сучасними регулярними арміями та активно використовуються як інструмент геополітичного впливу. У зв'язку з таким стрімким розвитком і розширенням впливу приватних військових компаній, міжнародна система потрібна адаптуватися і трансформуватися для впровадження ефективної системи покарання та контролю за діяльністю ПВК, для збереження міжнародної стабільності.

3.2. Перспективи міжнародного контролю та регулювання діяльності ЧВК

Як вже зачалося, діяльність приватних військових компаній є дуже складною юридичною проблемою. У сучасній системі міжнародних відносин відсутні єдині механізми нормативно-правового регулювання ПВК, чітко закріпленого юридичного статусу, обов'язків та відповідальності. Попри те, що приватні військові компанії вже доволі давно приймають активну участь у бойових діях по всьому світу, міжнародне право досі здебільшого базується на нормах, створених для регулювання діяльності регулярних державних сил та

найманців. В результаті в правовому полі виникла прогалина, яка дає можливість низці держав використовувати приватні військові компанії для просування своїх політичних та військових інтересів без прямого порушень міжнародного права.

Найперспективнішою концепцією у регулюванні діяльності приватних військових компаній є створення єдиної, універсальної конвенції стосовно діяльності ПВК. Незважаючи на те, що подібні документи вже існують, вони не становлять вагомую юридичну силу у правовому полі. Так найвідомішим документом серед таких є Документ Монтрю 2008 року, який визначав низку рекомендацій, щодо обов'язків суверенних держав по контролю за діяльністю та використанням приватних військових компаній. Проте документ носив добровільний характер і не носив суттєвої юридичної сили. Тому міжнародна правова система повинна створити обов'язковий документ, який би був прописаний під нові стандарти ведення війн та використання сили, у якому роль приватних військових компаній визначалася б як роль повноцінних акторів локальних і глобальних конфліктів. У такий спосіб ПВК як повноцінний учасник сучасної війни, мав би повну юридичну відповідальність перед законом і ні безпосередню відповідальність за свої дії.

Актуальним є також питання відповідальності приватних військових компаній за порушення прав людини та скоєння військових злочинів. Діяльність приватних військових компаній останніх років активно демонструє факти масових правопорушень та злочинів проти цивільного населення різної важкості. Проте каральний механізм залишається вкрай некомпетентним та неефективним у справах по притягненню відповідальності. Основною з причин є складна юридична визначеність, оскільки діяльність приватних військових компаній у більшості випадків охоплю декілька держав, що значно ускладнює процес розслідування. Тому перспективною концепцією у розвитку міжнародного права

може бути розширення компетенції міжнародних судових інституцій по справах порушення прав громадян та військових злочинів, контрактникам ПВК.

Ще одним важливим елементом розвитку правового регулювання діяльності ПВК є встановлення механізмів чіткої відповідальності держав за дії приватних військових компаній, контракт з котрими вони заключають і в інтересах котрих діють. Як вже зазначалося у функціях ПВК, однією з головних переваг їх перед регулярними військами, є можливість здійснювати непрямий військовий або політичний вплив у потрібний регіон. Оскільки компанії не є частинами державних структур, держава не несе прямої відповідальності за їх дії. Тому наступною концепцією буде створення юридичного документу, за яким суверена держава повинна нести повноцінну відповідальність за дії приватних військових компаній я замовник їх послуг, у разі доведення факту фінансування, координації або управління їх діями.

Відкритим залишається також питання прозорості фінансового забезпечення приватних військових компаній. Майже всі ПВК використовують складну систему дочірніх підприємств, посередницьких структур та офшорних юрисдикцій, що сильно ускладнює процес встановлення їх власників та джерел потоку грошей. Така система створює гарні умови для обходу міжнародних санкцій, скритого фінансування локальних та глобальних конфліктів та незаконного обігу ресурсів та зброї. Така ситуація створює потребу у створенні міжнародних механізмів контролю і моніторингу фінансового обігу, подібних до тих, що використовуються у сфері боротьби з фінансуванням тероризму та відмиванням коштів. [44, с. 268]

І ще одним напрямом у розвитку правового регулювання є сфера новітніх технологій. Сучасні приватні військові компанії активно змінюють і оновлюють свою зброю впроваджуючи новітні зразки зброї. Арсенал деяких військових компаній має більшу бойову спроможність ніж деякі регулярні державні сили, а

відсутність нормативно-правового регулювання їх діяльності створює велику загрозу неконтрольованого використання важкої та нищівної зброї. Також активно розвивається кібердіяльність ПВК. З розвитком технологій розширюються і можливості приватних військових компаній. Тому актуальним буде створення окремих міжнародних норм, які регулюватимуть мужі допустимої діяльності приватних військових компаній у сферах використання автономного та важкого озброєння, кібербезпеки та втручання у держані інформаційні системи, проведення розвідувальних операцій та збору інформації.

Окрему роль у регулюванні діяльності приватних військових компаній повинні відігравати міжнародні організації та структури. Організація Об'єднаних Націй, регіональні структури по справах безпеки та міжнародні правозахисні організації повинні проводити чіткий моніторинг діяльності ПВК, збирати дані про злочини та порушення та впроваджувати санаційний механізм. Перспективною виглядає концепція створення міжнародно реєстру приватних військових компаній, який включав в себе усі найважливіші дані про ПВК, власників компанії, численність особового складу, перелік зброї, укладені контракти, регіони діяльності та інше. Створення подібного механізму дозволило б значно підвищити рівень прозорості у діяльності приватних військових компаній та ефективніше контролювати їх.

Окремим постає питання діяльності приватних військових компаній у зонах гібридних війн. Останні десятиліття характерні стрімким розвитком гібридної форми ведення війн, у якій дедалі більше використовуються ПВК для виконання багатофакторних завдань широкого спектру. Саме багатофункціональність приватних військових компаній сильно ускладнює застосування традиційних механізмів міжнародного нормативно-правового контролю. Саме тому майбутні механізми міжнародного контролю, повинні

адаптуватися та створювати нові інструменти для регулювання нестандартних форм конфліктів. [45, с. 412]

З цього можна зробити висновок, що перспективи розвитку міжнародного контролю діяльності приватних військових компаній напряду пов'язані зі створенням комплексної системи нормативно – правового регулювання, яка поєднувала б в собі міжнародні конвенції, ліцензування, фінансовий моніторинг і інструменти контролю міжнародної відповідальності. Аналіз характеру сучасних конфліктів свідчить про те, що вплив та значимість приватних військових компаній будуть лише посилюватися. При відсутності якісних та ефективних механізмів контролю це може сприяти світовій ескалації, порушенням прав людини та злочинам проти людства, послаблення принципу державного суверенітету. Ось чому формування єдиної системи міжнародного контролю діяльності приватних військових компаній є одним із найважливіших та найактуальніших задач сучасної міжнародної безпеки.

Висновки

Отже, по результатам дослідження було виявлено, що приватні військові компанії є одним із найяскравіших та серозних проявів сучасної трансформації міжнародної системи безпеки. Велика кількість факторів таких як: стрімке посилення глобалізації, зміна принципів ведення військових конфліктів, впровадження та розвиток гібридних форм війн та посилення ролі приватного сектору і недержавних акторів, призвела до різкого та суттєвого розширення сфери можливостей ПВК. На сучасному етапі свого розвитку, приватні військові компанії є не лише інструментом для виконання поставлених задач, а й впливовим недержавним актором, що має великий спектр можливостей та потенціал, здатний серйозно впливати на військово – політичні процеси.

Результати дослідження теоретичної частини діяльності приватних військових компаній дало змогу визначити, що ПВК займають проміжне положення між державними інститутами та недержавними структурами, діючи в основному в тіньовій силі. Вони не є найманцями у традиційному розумінні, адже на відміну від перших мають організовану структуру, корпоративну форму управління, легальні механізми фінансування та офіційно зареєстрований статус у більшості регіонах своєї діяльності. Натомість їх можливості у виконання функцій, що традиційно належали державним інститутам, свідчить про серйозний розвиток приватного сектору та розширення його повноважень.

Досконалий аналіз історичного спектру розвитку приватних військових компаній довів, що сучасні ПВК є продуктом багатовікової еволюції інституту військового найму, починаючи свій шлях з античності і по сьогоднішній день. Однак сучасної форми вони почали набувати саме після завершення Холодної війни, в часи коли почалися масові скорочення регулярних сил та зростання попиту на послуги приватної охорони. Конфлікти в Африці та Близькому Сході стали каталізаторами динамічного розвитку приватних військових компаній та розширенню їх можливостей.

У ході дослідження, доведено, що сучасні приватні військові компанії можуть виконувати широкий спектр функцій таких як: забезпечення безпеки окремим особам та охорона стратегічних об'єктів, логістична підтримка, військово-консультування, розвідка та аналіз зібраних даних, підготовка особового складу силових структур та пряма участь у збройних конфліктах. Особливо актуальною є їх вплив у збройних конфліктах низької та середньої інтенсивності, де держави хочуть приховати та мінімізувати політичні ризи та втрати людського ресурсу серед власних регулярних сил.

У роботі проведено детальний аналіз діяльності приватних військових компаній у локальних та глобальних конфліктах ХХІ століття. У результаті

аналізу було виявлено, що ПВК стали характерною особливістю війн останніх трьох десятиліть. Аналіз діяльності конкретних компаній таких як Blackwater, DynCorp, Triple Canopy, Aegis Defence Services, Kellogg Brown & Root, Executive Outcomes, дало змогу зрозуміти характер діяльності кожної компанії та їх особливості. Особливу увагу було приділено Групі Вагнера яка у сучасному світі є прикладом приватної військової компанії, що майже на повну розкрила свій потенціал і не просто впливала на хід бойових ді на території України, а завдавала темп та динаміку самої війни. Також вона є безпосереднім прикладом того як ПВК перетворюється із недержавної комерційної організації та фактичну неофіційну армію, що захищає та просуває інтереси певної держави.

Аналіз проблематики діяльності приватних військових компаній довів, що діяльність становить багатогранний та комплексний виклик для сучасної міжнародної системи. Дослідження виокремило основні загрози серед яких: послаблення військової сили як державного інституту, діяльність ПВК як тіньових армій та ескалація локальних і глобальних конфліктів, масові жорсткі порушення міжнародного гуманітарного права та прав людини, що становить окрему загрозу для світової спільноти. У свою чергу стрімкий розвиток та розширення впливу приватних військових компаній може призвести до посиленню вже наявних та виникненню нових загроз світовій стабільності.

Ретельний аналіз міжнародно – правового аспекти діяльності приватних військових компаній виявив ряд суттєвих недоліків у системі міжнародного регулювання. Наявні у сучасній міжнародній системі чинні документи основу яких формує Конвенція ООН проти вербування, використання, фінансування та навчання найманців і Документ Монтрю, не створюють достатньо універсального та ефективного механізму контролю за діяльністю приватних військових компаній. Таке положення речей, створює безкарну середу для діяльності ПВК, не надаючи достатнього тиску для притягнення до прямої

відповідальності за порушення міжнародних прав та злочини проти людства. Виходячи з цього, було підтверджено необхідність удосконалення на створення нових інструментів у міжнародній системі. Серед перспективних напрямів розвитку є створення універсального, обов'язкового документу регламентуючого норми в діяльності ПВК та пряму відповідальність за їх дії, створення єдиного реєстру приватних військових компаній та єдиного механізму ліцензування. Дослідження показало, що саме подібні концепції, є ефективними для контролю і регулювання діяльності ПВК, захисту прав людини і збереження міжнародної стабільності.

Таким чином було доведено, що сучасні приватні військові компанії стали невід'ємним елементом архітектури сучасної міжнародної безпеки та одним із впливових акторів у міжнародних відносинах. Роль ПВК у збройних конфліктах продовжує зростати та посилювати свої позиції, що створює необхідність у вдосконаленні міжнародно – правового механізму та його врегулювання.

Список використаних джерел

1. Горбулін В. П. Світова гібридна війна: український фронт : монографія. Київ : НІСД, 2017. 496 с.
2. Коппель О. А., Пархомчук О. С. Міжнародні системи та глобальний розвиток : навчальний посібник. Київ : ФАДА ЛТД, 2007. 352 с.
3. Singer P. W. Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry. Ithaca : Cornell University Press, 2008. 416 p.
4. Avant D. D. The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security. Cambridge : Cambridge University Press, 2005. 328 p.
5. Шевчук О. В. Міжнародно-правові аспекти діяльності приватних військових компаній // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2021. № 68. С. 285–290.
6. Магда Є. В. Гібридна війна: вижити і перемогти. Харків : Віват, 2015. 304 с.
7. . Isenberg D. Shadow Force: Private Security Contractors in Iraq. Westport : Praeger Security International, 2009. 312 p.
8. Montreux Document on Pertinent International Legal Obligations and Good Practices for States related to Operations of Private Military and Security Companies during Armed Conflict. Geneva, 2008.

9. Коваль І. М. Приватні військові компанії як феномен сучасних міжнародних відносин // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». 2020. № 24. С. 45–53.
10. Ксенофонт. Анабазис / пер. з давньогрецької. Київ : Основи, 1993. 318 с.
11. Ле Бок Я. Римська армія епохи ранньої імперії. Київ : Темпора, 2010. 480 с.
12. Мальцев А. Ю. Історія військового мистецтва середніх віків. Харків : Фоліо, 2012. 416 с.
13. Кіссінджер Г. Світовий порядок. Київ : Наш Формат, 2018. 448 с.
14. Шульга М. А. Приватні військові компанії в системі міжнародної безпеки // Політичне життя. 2021. № 2. С. 109–116.
15. Barlow E. Executive Outcomes: Against All Odds. Alberton : Galago Publishing, 2007. 692 p.
16. Scahill J. Blackwater: The Rise of the World's Most Powerful Mercenary Army. New York : Nation Books, 2007. 452 p.
17. Феденко А. В. Приватні військові компанії як інструмент гібридної війни Російської Федерації // Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини. 2023. Вип. 54. С. 88–97.
18. Батрименко В. В. Недержавні актори міжнародних відносин та трансформація безпекового середовища : монографія. Київ : КНУКіМ, 2021. 312 с.
19. Кононенко В. П., Яворська Г. М. Приватні військові компанії в системі міжнародної безпеки: правовий аспект. Київ : НІСД, 2021. 124 с.
20. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I).
21. International Convention against the Recruitment, Use, Financing and Training of Mercenaries. United Nations. New York, 1989.

22. International Code of Conduct for Private Security Service Providers (ICoC). Geneva, 2010.
23. Марутян Р. Р. Гібридні загрози та недержавні воєнізовані структури у сучасних конфліктах. Київ : НІСД, 2023. 176 с
24. Working Group on the Use of Mercenaries. Report of the United Nations Human Rights Council. Geneva : United Nations, 2022. 28 p.
25. Шелест Г. В. Безпекові аспекти гібридних конфліктів у сучасних міжнародних відносинах. Одеса : Фенікс, 2021. 268 с.
26. Kinsey C. Corporate Soldiers and International Security: The Rise of Private Military Companies. London : Routledge, 2006. 192 p.
27. Abrahamsen A., Williams M. C. Security Beyond the State: Private Security in International Politics. Cambridge : Cambridge University Press, 2011. 256 p.
28. Percy S. Mercenaries: The History of a Norm in International Relations. Oxford : Oxford University Press, 2007. 264 p.
29. Singer P. W. Can't Win With 'Em, Can't Go To War Without 'Em: Private Military Contractors and Counterinsurgency. Brookings Institution, 2007. 34 p.
30. Leander A. Commercializing Security in Europe: Political Consequences for Peace Operations // European Security. 2005. Vol. 14, No. 4. P. 605–626.
31. Mandel R. The Privatization of Security // Armed Forces & Society. 2001. Vol. 28, No. 1. P. 129–151.
32. Rondeaux C. Decoding the Wagner Group: Analyzing the Role of Private Military Security Contractors in Russian Proxy Warfare. Washington, D.C. : New America, 2019. 36 p.
33. Mandel R. The Privatization of Security // Armed Forces & Society. 2001. Vol. 28, No. 1. P. 129–151.
34. UN Working Group on the Use of Mercenaries. Principles and Guidelines on Human Rights and Private Military and Security Companies. Geneva : United Nations, 2021. 38 p.

35. Mumford A. Proxy Warfare. Cambridge : Polity Press, 2013. 160 p.
36. Schreier F., Caparini M. Privatising Security: Law, Practice and Governance of Private Military and Security Companies. Geneva : DCAF, 2005. 149 p.
37. International Peace Institute. Beyond Blackwater: Private Security in International Peace Operations. New York : IPI, 2011. 88 p.
38. Francis D. Mercenary Intervention in Sierra Leone: Providing National Security or International Exploitation? Third World Quarterly. 1999. Vol. 20, No. 2. P. 319–338.
39. International Crisis Group. Russia's Wagner Group in Africa: Influence, Commercial Concessions, Rights Violations and Counterinsurgency Failure. Brussels : International Crisis Group, 2024. 40 p.
40. United Nations Human Rights Council. Use of Mercenaries as a Means of Violating Human Rights and Impeding the Exercise of the Right of Peoples to Self-Determination. Geneva : United Nations, 2021. 24 p
41. Дорошко М. С., Балюк В. О. Гібридні війни в сучасному світі: політико-безпековий вимір : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2017. 352 с.
42. Семенюк Н. М. Недержавні актори у сучасних міжнародних конфліктах: виклики міжнародній безпеці // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2022. Вип. 151. С. 54–67.
43. Парахонський Б. О., Яворська Г. М. Онтологія війни і миру: безпека, стратегія, смисл : монографія. Київ : НІСД, 2019. 560 с.
44. Магда Є. В. Гібридна агресія Росії: уроки для Європи. Київ : Каламар, 2017. 268 с
45. Перепелиця Г. М. Конфлікти в постбіполярному світі: проблеми міжнародної безпеки. Київ : Стилос, 2015. 412 с.

Протокол аналізу звіту подібності науковим керівником

Заявляю, що я ознайомився (-лась) з Повним звітом подібності, який був згенерований Системою виявлення і запобігання плагіату щодо роботи:

Автор: Даніїл Білоусов

Співавтор:

Назва: Роль квазідержавних акторів (ПВК) у сучасні міжнародних конфліктах

Науковий керівник: старший викладач Інна Проноза

Підрозділ: Кафедра політичних наук і права

Коефіцієнт подібності 1: 0.84%

Коефіцієнт подібності 2: 0%

Мікропробіли: 0

Заміна букв: 0

Інтервали: 0

Білі знаки: 0

Дата створення звіту: 2026-06-12 09:48:12.0

Після аналізу Звіту подібності констатую наступне:

☒ Запозичення, виявлені в роботі є законними і не є плагіатом. Рівень подібності не перевищує допустимої межі. Таким чином робота незалежна і приймається.

☐ Запозичення не є плагіатом, але перевищено граничне значення рівня подібностей. Таким чином робота повертається на доопрацювання.

☐ Виявлено запозичення і плагіат або навмисні текстові спотворення (маніпуляції), як передбачувані спроби укриття плагіату, які роблять роботу невідповідною вимогам законодавства (Ст. 32. ЗУ Про вищу освіту, пункт 3.1, Ст. 42. ЗУ Про освіту) та вимог НАЗЯВО (Критерій 5), а також кодексу етики і процедур. Таким чином робота не приймається.

Обґрунтування:

Дата

експерт